

Magyar Szimfonikus Körkép

A tavalyi (bevált) kísérlet idén folytatódott, újra lehetőség nyílt a hazai szimfonikus zenekarok számára, hogy közös rendezvényt sorozat keretében megmutatkozzanak. A hangsúly ismét a közösön van, hiszen elenyészően kevés az olyan együttes, amely kizárólag ilyenkor lép fel a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Az idei szezonban 15-re nőtt a résztvevők száma.

A zenekarok vezetősége tehát általában felismeri a kínálatban rejlő lehetőséget. Pontosabban, lehetőségeket. Mert a monumentális terem férőhelyeinek megtöltéséhez is hozzájárulhatnak, különféle szervezőmunkákkal. Nyilvánvaló: több fővárosi együttes esetében a törzsközönség gondoskodik akár a teltházról is – a vidéki résztvevők pedig helyi közönségük számára kínálhatják, „kultúraturizmus” keretében, netán a helyi bérlet kínálatába építve MŰPA-beli estjüket. És állandó lehetőség a passzivitás, tehát lemondani a fáradságos szervezőmunka örömteli eredményéről (s játszani a kisszámú „önkéntes” hallgató jelenlétében).

De nemcsak a résztvevők számára tartogat lehetőséget e koncertsorozat, hiszen más nézőpontból hasonlóképp értékes az immár nem új kezdeményezés: a fővárosi (illetve, Pest közelében élő) zenekedvelő ilyenkor könnyen juthat országos áttekintés birtokába. Nem kell mást tennie, csak rendre végighallgatnia a – mondhatni – helyébe hozott programokat. Ideális esetben vonatkozik/vonatkozna ez a gyakorló muzsikusra is, s ha élnek vele, ismét „lépéselőnybe” kerülhetnének a fővárosiak! (Szombathelyi zenekari játékostól például nemigen várható el az ingázás, hogy saját maga megtéldelhesse a távoli városokban működő társ-intézmények alkalmi teljesítményének művészi színvonalát.) Az élet, a napi koncert-tevékenység azonban halad a maga útján, s részben indokolható, ha a zenekari játékosok nemigen élnek a számukra kétségkívül ritka kínálattal. Ami persze annyiból mindenképp szomorú, hogy a rendezvényt sorozat így részben „pusztába kiáltott szó” marad, s az akusztikus kaleidoszkóp kevés általánosítható tanulságot eredményez. (Erről azonban nem az előadók te-

hetnek!) Pedig már csak a műsorösszeállításokból is sokat lehetne tanulni – nem beszélve arról, hogy néha repertoár-bővítésre alkalmas darabokat ismerhetnének meg.

Minden kezdet nehéz – tartja a mondás, s ennek többféle vetületét példázza a nyitókoncert. A **Szombathelyi Szimfonikus Zenekar** legújabb művészeti vezetője, Alpaslan Ertüngaalp vezényletével lépett fel. Az isztanbuli születésű, tanulmányait részben Budapesten végzett, magyarul remekül beszélő dirigenssel 2001 óta rendszeresen dolgoztak, tehát nem jelenthetett problémát a közös koncepció kialakítása. Igényes műsorral jelentkeztek (Kodály: Galántai táncok, Eugen Suchon: Nox et solitudo, Tihanyi László: Krios és Sztravinszkij: A tűzmadár – szvit), amelyet lelkiismeretesen igyekeztek megszólaltatni. Ami színvonalon alul sikerült, az – talán meglepő? – a Kodály-mű volt. Inkább kevesebb, mint több ízesen előadott szólisztikus motívum, valamint a hatásosan felépített nagyforma – ez kerül a mérleg egyik serpenyőjébe, míg a másikat a zenei-anyanyelvi készség hiánya terheli. Talán az „ezt úgyis tudjuk” felületes gesztusának tudható be, melynek jóvoltából a próbák javarészét a többi műsorszám valóban igényes kidolgozásának szentelték?

Suchon zenekari dalainak szólistájaként a nemes hanganyagú Katerina Hebelkovanának tapsolhattunk, akinek előadásában gyönyörködtetőek voltak a dalok (annak ellenére, hogy a szövegből még csak nyersfordítást sem kaptunk), s érezhető volt az igyekezet, hogy a kísérettel olyan színes és kidolgozott háttérrel biztosítsanak, mely előtt érvényesülhet az énekes. Külön köszönet Tihanyi László két évtizede komponált művének megszólaltatásáért – bárcsak új (egy régi rövid aranykorszakra rímelő) fejezet nyitányát jelentené a vállalkozás gesztusa! A Sztravinszkij-mű iránt lelkes elkötelezettséget mutató zenekarban már nehéz volt ráismerni a nyitószám előadóira. A hallgatóban felöltött a teljesületlen kívánság: most pedig ráadásként újra (másképp) a Galántait! Talán legközelebb...

(január 6.)

* * *

Vélhetően csakhamar felismerték a műsorváltozást mindazok a hallgatók, akiknek program-előzetesében nyitószámként Ligeti György: Melodien című kompozíciója szerepelt. A helyes programot a MŰPA magazin téli számában olvashattuk, nyitószámként Brahms: Tragikus nyitányával. E mű és a szerző II. szimfóniája közé ékelődött Kovács Zoltán Kettősversenye trombitára és harsonára. A sajátos szendvics-műsornak a szólisták, Horváth Bence és Farkas István Péter közreműködése adott különleges zamatot. Az est dirigense Kollár Imre volt, aki több mint egy évtizede vezető karmestere a **Debreceni Filharmonikus Zenekarnak**.

Ezúttal a földszint telt meg csupán (vagy ne keveselljük, hiszen az egyszintes teltház is vélhetőleg a hazai legnagyobb közönséget jelenti az előadógárdának?). Amit hallottunk, korántsem tarthattuk többnek-másnak, mint az odahaza, Debrecenben két nappal korábban előadott műsor megismétlésének, mondhatni: újrajátszásának. Talán megválaszolhatatlan a kérdés: milyen hallgatónak könnyebb játszani, aki rendszeresen vagy aki ritkán jár hangversenyekre? (S vajon az támaszt magasabb elvárásokat, aki gyakran tölti estéit koncerttermekben, vagy pedig, aki a hangfelvételekhez képest vár mást az élő muzsikától?)

A debreceni együttes vélhetően senki sem adott semmiféle „többletet”. Tette a dolgát mindenki, lejátszva korrekt-lelkiismeretesen a szólamát. Ennyi és nem több – talán ez nem kevés, bár a „körkép”-gondolat gyakorolhatott volna pezsdítőbb hatást is. Így valahol „rövidzárlat” keletkezett a mechanizmusban, s a megszólaltatott művek szépsége, gyönyörködtető volta nem jutott el a közönséghez. Ha valaki itt-és-most találkozott volna először e művekkel, aligha tudna lelkesedni Brahmsért... márpedig a műalkotások hatása/hatásossága korántsem „kipipálható” tétel, a mindenkori előadó felelősséggel tartozik mindenkori műsoráért. Ezt aligha gondolták végig a január 13-i koncert szereplői, mielőtt rájuk vetődött az érdeklődés rivaldafénye.

Külön említést érdemel, hogy a felkérésükre komponált kortárs-művet ugyanolyan lelkiismeretesen tanulták meg – a taps egyaránt szólt a színpadra szólított szerzőnek, a remekül játszó szólistáknak – s kifejezte a megkönnyebbülést, hogy hallgatása-befogadása semmi rendkívüli erőfeszítésre nem készítette a publikumot. Akik nemcsak fegyelmezten, hanem egyszersmind figyelmesen hallgatták a darabot, a későbbiekben kevesebb fenntartással viseltetnek az új alkotások iránt.

* * *

Túldimenzionáltsága ellenére sem lehetett nem szeretni a **Pannon Filharmonikusok** – Pécs másnapi produkcióját. Miként a délután rendezett sajtótájékoztatón értesültünk, eredetileg két mű szerepelt a műsoron: Sztravinszkijtől A katona története, valamint Liszt Faust-szimfóniája. Mivel azonban (ez a műsorösszeállítás egyetlen kritériuma) kell szerepelni egy 20. vagy 21. századi magyar műnek, az együttes dirigense, Hamar Zsolt vállalkozott (évtizednyi alkotói hallgatás után) rövid nyitószám komponálására. Az ősbemutatóként felcsendülő Offertorium kiválóan betöltötte ezt a funkciót, s a zenekar mindvégig fáradhatatlannak bizonyult. (Igazi megterhelés valójában azoknak a zenekari – szólamvezető – muzsikusoknak jutott, akik Sztravinszkij remekét szóaltatták meg; narrátorként Mácsai Pál működött közre.) Fáradhatatlannak tűnt a közönség is – legfeljebb a közlekedési problémákkal küszködők sajnálhatták, hogy nem előbb kezdődött a monstre műsor (nem mindenki tudta kívánni, s főként, méltón megtapsolni a csaknem fél 11-ig tartó programot). Tetsetős volt a kórusok felvonulása is, az Offertóriumban a Nemzeti Énekkar, Liszt Faust-szimfóniájában a Nemzeti Énekkar Férfikarán túl a Pannon Volán Férfikar szerepelt.

A hangszeresek itt és most megmutatták, mire képesek. Az Offertorium unisonói kétségkívül kényesek, a legkisebb pontatlanság is könnyen kihallható lett volna. A Katona történetében viszont elementárisan érezhető volt az előadók játék-kedve, élvezték a szólista-szituációt, brillíroztak a virtuozitással. Érdemes lenne a közeljövőben rendszeresen/sokszor megszólaltatniuk e művet, s akkor a mind felszabadultabb egymásra-figyelés dinamikailag is arányosabb hangzást eredményezne.

Ha valamivel, leginkább a Korál-tételek sajátos hangvételével maradtak adósaink.

Jó lenne, ha a Faust-szimfónia is helyet kapna a zenekar repertoárján, hogy valamennyi hangszeres szuverén módon tudjon tájékozódni a műben, s minden pillanatban érezze-tudja szólamának rangját-funkcióját a forma egészében.

Méltán aratott nagy sikert a nagylétszámú közönség körében együttesével Hamar Zsolt. Ők már mindinkább otthon érezhetik magukat a Művészetek Palotájában – beigazolódott bátor vállalkozásuk létjogosultsága (vidéki zenekarok közül ők hirdettek elsőként önálló bérleti sorozatot a MÜPÁban), s folyamatosan érezhetik az országos érdeklődést munkájuk iránt. Dicséretes szervezőmunkára vall, hogy koncert után számos busz várta azokat az érdeklődőket, akik tanúi akartak lenni kedvelt zenekaruk fővárosi szereplésének. (Már csak az ilyen többlet-tanulások miatt is érdemes lenne figyelemmel kísérniük egymás munkáját a zenekaroknak!)

* * *

Más színfoltot jelentett a **Budapesti Vonósok** január 16-i fellépése, amely jubileumi évük nyitókoncertje is volt egyben, ők ugyanis ebben az évben ünneplik fennállásuk 30. évfordulóját. Műsoruk első részében – néhány fúvós közreműködéssel – Mozart: G-dúr cassatióját, majd Fenyő László szólójával Haydn: D-dúr gordonkaversenyét adták elő. A szünet után következett Kovács Zoltán Adagietója (a fiatal szerző második műve a sorozatban), utána Veress Sándortól a Négy erdélyi tánc. Lett folytatás is: Bartók eredetileg zongorára szánt, majd zenekarra átdolgozott Román népi táncok című ciklusa – végül pedig rejtvény-zeneként Schumann örökzöld zongoradarabjának átírata, a Träumerei csendült fel.

A hangzást úgy jellemezhetném: hangkép-album. Reprodukciógyűjtemény: értékes művek élvezhető kivitelezésben. Minden mozdulat, gesztus begyakorolt volt, nélkülözötte a bizonytalansági tényezőket – ám sajnos az itt-és-most élettéliségét is. Nem okoztak csalódást, de lehetlenné tették a rácsodálkozás örömeit. Aki ismerte a műsorszámokat, újrhallgatással idézhette fel a tételek menetét-folyamát, mások pedig olyan megvilágításban találkozhattak a számukra új művekkel, hogy felmérhették: érdemes megjegyezni

a címüket s még többször meghallgatni őket.

Az „időtlenesség” kategóriája is eszembe ötlött. Nehéz lenne behatárolni az előadás idejét: ez az interpretáció kizárólag saját gyökereiből táplálkozva él tovább, nyilvánvalóan nem hat rá sem interpretáció-történeti érdekesség, sem stílus- vagy divatirányzat. Bizonyos meg gondolásból éppen ebben rejlik a Budapesti vonósok népszerűségének egyik forrása: a telt hangzás szinte független attól, hogy éppen milyen stílusú-karakterű muzsikát szóaltatnak meg. A hallgatósággal szemben nem támaszt különösebb igényeket az együttes; szép hangok özönével lepi el, kiragadva a mindennapok világából. Ily módon a kontrasztok kontúrja különbséggé oldódik, a disszonancia pedig magában hordozza a konszonancia ígétét. Ez a fajta ébren-álmódoszás elsősorban a kikapcsolódás élményét adja – olyan tételek, mint Veress Sándor erdélyi táncai, legfeljebb vázlatnak minősülnek, a kompozíció ős-élményét adó autentikus forrásanyaghoz képest. A stilizáció a reprodukció-jellegből adódik – az előadók önkéntesen a közvetítő közeg funkcióját vállalták fel.

Az est kiemelkedő eseményét, természetesen a szólista Fenyő Lászlónak, eszményi szépségű csellóhangjának köszönhetjük. E szépség közvetítésével néha többet tudunk meg tételekről, művekről – esetleg más megvilágításba kerülhet még az ismert kompozíció is. Versenymű esetében persze jó, ha a szólista és a kísérő-együttes közösen hozza létre a produkciót, tehát úgy épülnek egymásra a formarészek, hogy minden következő magában foglalta az előzmények tapasztalatát. Ezúttal találkozásról nemigen lehet beszélni – bár tény, hogy a csellóhang nem hagyta érzéketlenül a vonósegüttes hangzásképet.

* * *

A kísérletezőkedv általánosan jellemző a **Budafoki Dohnányi Zenekar** produkcióira – ígéretesnek tűnt január 20-i koncertjük műsora is. A hozzájuk fűzött várakozásnak azonban korántsem teljes mértékben tettek eleget.

Bernstein Divertimentójának kezdetén szinte elfogódottságot érezhettünk (biztonsági megoldásokra törekvés?) – és mindvégig azon fohászkothattunk magunkban, hogy ugyan játsszanak már

Hollerung Gábor kezére. Mintha a zenekari játékosok nem merték volna vállalni a karaktereket, amelyeket pedig egyértelműen „eltáncolt” a karmester; és amikor teljesítették is kívánságait (például a hirtelen dinamikai váltásokkal), korántsem érződött az előadásból a meggyőződés. A viccmondásnak is megvan hatásmechanizmusa; van, amikor előnyös a blázirt vagy visszafogott stílus, máskor ugyanez épp az ellenkező hatást váltja ki. Nem elég előre sejteni/tudni a poént, csattanót – a történet (ez esetben a karakterdarabok mindegyike) akkor és csak akkor hatásos, ha az előadók felváltják a közlés folyamatát, az első hangtól az utolsóig.

Az ismétlés például megannyi szerepet betölthet, s hatása is különféle lehet – egyetlen módozata felesleges, amikor nincs meghatározott funkciója. Bernstein humora – intellektuális humor. Az ilyesmit nem érdemes (de talán nem is lehet) megmagyarázni. A gesztusok nyelvére való lefordítás kevésnek bizonyult; diétázó szakács módján, mértéktartóan adagolták a játékosok. Mintha úgy vélekednének: aki ismeri, az a jelzésekből/félszavakból is megérti – aki pedig nem, annak első megközelítésre legyen elég ennyi...

A csúcsteljesítményt Vajda János Válotzatok című új kompozíciójában produkálták, melynek előadásában a budapesti Akadémiai Kórustársaság és a Budapesti Ifjúsági Kórus is részt vett. Itt minden meggyőző erővel hatott, a gyermekdal-, rigmus- vagy mondóka-szegmensek előkészítették a szöveget. Szilágyi Domokos verseiből választott ki pregnáns részleteket Vajda – a közönség, miként a Dohnányi Zenekar koncertjein általában, kézhez kapta a versek egészét, melyeknek vastag betűkkel kiemelt szakaszai csendültek fel a kórus tolmácsolásában. Az olvasható szöveg sokat segített; s tudom, nagylétszámú énekes-gárda esetében fokozottan nehéz feladat az érthető szövegmondás, mégis, érdemes lett volna legalább akkora gondot fordítani a prózában rejülő zeneiségre, mint amilyen értő lelkesedés jutott az énekszólamoknak (dallamoknak, motívumoknak).

Grofé népszerű művét, a Grand Canyon vetítéssel szándékoztak még hatásosabbá tenni. Az eredmény: a hangulatos tételek vitathatatlanul szép felvételek egymásutánjának kísérőzenéjévé lettek. Mivel nyilvánvalóan utólagos/alkalmi hozzárendelésről van szó, aligha találhat-

ni megfelelést a felvételek és a hozzájuk rendelt zenei részletek között. Nyilvánvalóan sem a színek, sem a beállítások (térviszonylatok), sőt, még a képek egymásrakövetkezésének távolságai sem tudtak adekvát megfeleléseket biztosítani. Mindez néhány évtizede óriási élmény lett volna – manapság, amikor természetfilmek sokaságában gyönyörködhetünk, nyilvánvalóan kevés. Voltak kedves pillanatok (a csacsi-kép önkéntelen-hangos tetszésnyilvánítást váltott ki – visszatérése viszont maximum formai megfelelésnek tett eleget), de érdemi többlétről aligha adhatunk számot.

Közben elgondolkodtam: a zenekar kétségtelenül sok művet játszott, különböző stílusúakat, fajsúlyúakat, a gyakrabban játszottak számítanak közülük repertoárnak. De vajon van-e etalonjuk, vannak-e fogódzóik, olyan mérföldkövek, amelyekhez viszonyíthatnak s viszonyítanak? Anélkül ugyanis megvan a veszélye annak, hogy zenélésük felszínessé válik (ami könnyen lehet tetszetős!), anélkül, hogy felismernék, valójában mit (s hogyan) kell játszaniuk, hogy a művek – előadásuknak köszönhetően – értő fülekre találva, élménnyé váljanak. A „személyes részvétel” (jelenlét) sem szólista, sem tutti-játékos részéről nem megkerülhető!

* * *

Lelkes közönség fogadta a **Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának** fellépését (január 22-én). A műsor első részét Beethoven: Esz-dúr zongoraversenye tette ki Ránki Dezső szólójával, Toshihiko Matsunuma vezényletével. Ránki szép tónussal, finom ízléssel játszott, kísérlete inkább örömforrás, mint koncentrációt igénylő feladat lehetett. A dirigens (a 2002-es Budapesti Nemzetközi karmesterverseny nyertese) boldogan merítkezett meg a szép hangok özönében, szinte együtt haladva a zenekarral (tehát korántsem irányítva illetve összefogva játékokat). Az „én is így gondoltam” békés egyetértése kellemes légkört eredményezhet, de aligha elegendő ahhoz, hogy a (nem véletlenül éppen Esz-dúr hangnemű) remekmű fenségessége érvényesüljön. Pasztell(hang)kép Beethovenról: elképzelhető, de kevésbé indokolt épp e remekmű esetében. Az eredmény valamilyen makett/bonsai Beethoven lett.

A legnagyobb tanulsággal Petrovics Emil I. kantátájának előadása járt. (Ki-

váltképp azok örvendezhettek, akik addigra már eljutottak 1956-ig Petrovics Emil „Önarckép álarc nélkül” című, kor-dokumentum értékű írásában.) Az immár félévszázados diplomamunkán nem fogott az idő; nem porosodott be, hangzása üde (talán az - is - érződik, hogy fiatal szerző műve?). Fodor Beatrix szép hangon énekelte, tolmácsolásában plasztikusan jutottak érvényre hangulatok, karakterek. A tételenkénti közbetapsolásról utóbb se deríthető ki, a ciklikus művek hallgatásában járatlan hallgatók bizonytalankodásának vagy ellenkezőleg, feltűnősködni-vágyásnak eredménye. Ismét bebizonyosodott: lehet távolságtartás nélkül is játszani kortárs-művet, s az is, hogy a közönség nagykorúsítható. Képes örülni ismertnek és ismeretlennek egyaránt, s ha az előadás meggyőző, könnyen szívébe zár akár első hallásra is műveket. Bárcsak a fogadtatás is szerepet játszana abban, hogy mi marad műsoron, s mi szilárdul a repertoár részévé – akkor reménykedhetnénk abban, hogy az idehaza élő szerzők megannyi műve kikerülne a feledés homályából csakúgy, mint a kortárs zenei fesztiválok (bármennyire is jó szándékkal felépített) gettójából. Megérdemelnék.

A műsor-záró kompozíciót (Rahmanyinov: Szimfonikus táncok) követő (kissé talán túldimenzionált) ováció – a tényleg hatásosan felépített ciklusra való reakción túl – vélhetőleg az egész est folyamán nyújtott zenekari teljesítménynek szólt. A dirigens boldogan osztozott a sikerben, bár legnagyobb erénye valószínűleg az volt, hogy hagyta játszani, felszabadultan muzsikálni az előadókat, akik megelégedéséről inspirálva készségesen adták tudásuk javát.

* * *

A **Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar** január 28-án adott nagyszerű koncertet, Antal Mátyás vezényletével. Az együttes a magyar 20. századi művel „nyitott”, Szervánszky Endre Hat zenekari darab című, a magyar zenei történetben mérföldkö-jelentőségű kompozíciójával. Mintegy fél évszázad távlatából többféle reakciót válthat ki a mű. A történeti repertoáron nevelkedett hallgatónak mindmáig furcsa, szokatlan hangzású, aki „naprakész” tájékozottságú, egykori fogadtatását tudja nehezen elképzelni. Remélhetőleg az előadók számára sem a szólam címlapjánál kezdődik

az előadnivaló, hanem tisztában vannak azzal, hogy kortörténeti dokumentum-értéke van e műnek. Igen szomorú lenne, ha az „ez van, ezt kell szeretni” passzivitásával kellene, kötelező penzumként teljesíteniük feladatukat. De még ebben az esetben is találhattak maguknak felfedeznivalót, például a hangszerek/hangszercsoportok tételesen változó arányait – s a különböző játékmódok is feltétlenül hasznosak lehettek, zenekari gyakorlat minőségében.

Antal Mátyás remekül kézben tartotta a nagy létszámú zenekart; pontos ütései látán biztonságban érezhették magukat a játékosok, ráadásul megannyi „beintéssel” gondoskodott valamennyi kényes pillanatban.

Respighi ciklusa, a Róma fenyői, gyönyörködtetőbb muzsika – a műsorközlő Zelinka Tamás pedig előre ráirányította a figyelmet a madárhangra, amely hangfelvételen érkezett, bejátszanivalóként, a kotta-anyaggal együtt Olaszországból, ezáltal még inkább aktív figyelem jutott a kompozíciónak.

A nagy élmény az est második részére jutott, amikor (megismételve a tavaly megcsodált gesztust) a koncertet kezdettől a színpadon hallgató kórusok (a Szent István Oratóriumkórus, a Szent István Szakközépiskola, valamint a Szent István Gimnázium Vegyeskara) is szerephez jutottak. Rossini Stabat Materéről esetleges apró kifogásolnivalók ellenére is csak az emlékeztetést érdemes továbbörökíteni: azt a csodálatos áramkört, amely egységbe forrasztotta valamennyi előadót. Közügy lett minden hang, a leghalkabttól a legerősebbig! Elismerésre méltó Antal Mátyás figyelmes dirigálása (első pillanatban furcsának tűnt, hogy a szólistaduettet is minuciózusan irányítja, ám a hangzó eredmény őt igazolta). Kiváltképp a monumentális énekes-gárda kézben tartása dicséretes. Szem-kontaktus több mint 200 énekessel – ráadásul a mindenkori hangzásra reflektáló mozdulat-rendszer, nem kis teljesítmény. Igaz, a másik oldal is megtette a magáét: a dirigens érezhette az előadók figyelmét, s hogy azonnal reflektálnak mozdulataira. A szólistagárdára sem lehet panasz: Klein Ottokár hangja tenor-fénnyel ékes, Hátori Szabolcs basszusa kőszikla-szilárd fundamentumot biztosít az a cappella tételekben is, Halmai Katalin pedig kulturáltan alkalmazkodik az est legnagyobb élményét jelentő szopránhoz, a beugróként fellépő Szabóki Tündéhez, akinek megörökítésre méltó

volt minden megszólalása! A csodálatos hanganyag nemes matériájából kizárólag tökéletes zenei megoldással születtek kisebb-nagyobb formarészek: dallamok, motívumok, tételek. Ha nem kaptunk volna szöveget kézhez (de kaptunk, latin-magyar kétnyelvűt, köszönet érte!), akkor is követni lehetett volna az érzelmi történetét. Váratlan-hihetetlen meglepetés volt ez a rendkívüli teljesítmény – keresetlen egyszerűséggel, mintha mi sem lenne természetesebb. Vélhetően e csúcsteljesítmény inspirálóan hatott valamennyi közreműködőre – és hosszú időre visszaadta a hitet és meggyőződést valamennyi hallgatónak: az élőzene varázsa megismételhetetlen-egyszeri, utánozhatatlan és pótolhatatlan.

* * *

Január 31-én a **Szegedi Szimfonikus Zenekar** koncertje ígéretesen kezdődött: a kulturáltan, érthetően beszélő műsorközlő elmondta Balassi Bálint versét, mely a nyitó műsorszám, az Enigma komponálására ihlette Viski Jánost. A program papíron szépen nézett ki: az említett kompozícióra a második részben Elgar azonos című variációsorozata rímelt. Közben Rahmanyinov: II. (c-moll) zongoraversenyében a klasszikus zenén túl a rockzenében is otthonos szólista, Vitalij Kuprij fantasztikus pianisztikus felkészültségének megcsodálására nyílt lehetőségünk.

A valóság azonban mást mutatott, mint amit a papírforma esetleg sejtetett volna: kiderült, hogy a programválasztás nem ad módot a zenekar színvonalának, erősségeinek-gyengéinek felmérésére. A zeneigazgató Gyüdi Sándor javarészt koordinátor-szerepet töltött be, anélkül, hogy a ténylegesen felcsendülő hangzást irányította (netán befolyásolni szándékozott) volna. Szép hangon (bár néha enerváltan) szóltak a vonósszólamok – de van-e öncélúan szép hangzás? A magvas-tónusos játék mintha független lett volna attól, aminek az előadására szolgált. A tényleges adottságok-képességek legfeljebb funkció-talanul, mondhatni, öncélúan érvényesültek, miközben korántsem a műsorszámokra irányult a figyelem. Vélhetőleg nemcsak a hallgatóké, hanem a zenekari játékosoké sem. Általában a szólamok összessége masszaként hatott, ígéretes nyersanyagként, amit érdemes lett volna „megmunkálni”. A massa-jelleg a későbbiekben mindvégig érvényesült, s ezzel magyaráz-

ható, hogy a hangszerelésbeli finomságok csak ritkán érvényesültek. A fúvósok és vonósok rétegezett viszonylatai rejtve maradtak, csak a hangzástömb (hang)színei-árnyalatai módosultak némiképp.

Kétségkívül, élmény lehetett számukra a fenomenális billentyűssel együtt muzsikálni – hogy eközben Rahmanyinov háttérben maradt, az így utólag tény. A kedves muzsikusok a publikum tapsának hatására három (!) ráadást adó szólistát igazi közönségként hallgatták – mintha arra az időre megfeledeztek volna az utazással járó fáradtságról s a rájuk váró második féldőről. Közben az az érzésem támadt: tudják-e, hogy mennyire értük, róluk szól az este. (Ilyen meggondolásból kevésbé kollegiálisnak tűnt a zongorista egyébként mégoly jogos ráadás-adó kedve. Hiszen e koncert a zenekari körkép része!) Elgar műve nyomasztóan hosszúnak tűnt.

Az élmény, mint olyan, hiányzott mindvégig. A felkészülést (ami vitathatatlan) tehát nem koronázhatta az a fáradtságos társulós jóleső érzés, hogy lám, megérte. A hallgató sem mondhatja, hogy elhelyezte-rangsorolta a zenekart, hiszen épp a szépen sikerült részletmegoldások sokkal többet sejtetnek, mint ami ténylegesen hangzó valósággá vált. Nehéz elhinni, hogy nem lehetett volna a zenekarnak „testreszabottabb” műsort találni. Ez azért is szomorú, mert ha az országos megmérettetés alkalmából ekkora tanácsalanság előzi meg a programösszeállítást, akkor vajon milyenek lehetnek odahaza a munkás hétköznapiak? Máshonnan közelítve: ezzel a három művel nem sok kapcsolata volt a dirigensnek, s ebből következően a zenekarnak sem. Márpedig a zene: közlés, a közlés pedig annál hatásosabb, minél erősebb az előadókban a közlési szándék. Ennek hiányában megítélhetetlen a valós hangzást alapján az előadói gárda, hiszen az sem derült ki: mi az, amit elhíthető erővel szólaltatnak meg, kedvvel – hogy a stílusosságról már ne is essék szó.

* * *

Két nagylegzetű kompozíciót tűzött műsorára február 6-án a **MÁV Szimfonikus Zenekar**. A Mesterbérlet tulajdonosai eleve „szép házról” gondoskodtak a sorozat 2. koncertjén. Mind nekik, mind a Szimfonikus Körkép iránt érdeklődőknek ritkasággal szolgált a program: az első részben azt a variációsorozatot hallhattuk,

amelyet egy Kodály-témára komponált egykori mesterük 80. születésnapjára öt „hálás tanítvány”: Doráti Antal, Frid Géza, Pártos Ödön, Serly Tibor és Veress Sándor. E közös mű vélhetőleg világszerte ritkán csendült fel 1962. december 1-jei (Hilversumban tartott) ősbemutatója óta. Kuriózum értékű elsősorban – mégsem érdektelen megszólaltatása épp a Kodályra emlékező évben. Memento a gyorsan és visszavonhatatlanul feledni kész muzsikogenerációk számára is; a gesztus egyszerre idézi a zeneszerző Kodályt (vonósnégyesének variáció-képzésre kiválasztott részletével) és a zeneszerzés-tanár Kodályt. További „aktualitásokat” is rejt a mű, alig megkésetten Doráti születésének centenáriuma valamint Serly születésének 105. évfordulójára reflektál, Pártos Ödön és Veress Sándor születésének centenáriuma 2007-re esik, továbbá az előbbi halálának 30., az utóbbinak pedig 15. évfordulója is. Időutazásra invitál a mű, hiszen keletkezése idején kétségkívül archaizáló a hangvétele (magyarázható a szerzők) – ráadásul érdekes megfigyelni, hogy a külföldön letelepedett egykori Kodály-növendékek számára mi maradt meg zenei anyanyelvükből, másként: milyen „dialektussal”, netán „akcentussal” beszélgetik zenekarukat.

Valószínűleg egyetlen „forrásként” a kotta állt a zenekar és vezető karmestere, Gál Tamás rendelkezésére – s a hallgatókat sem befolyásolhatta korábbi interpretációs emlékkép. A zenei anyagról elmondható, hogy „könnyen áttekinthető”; ám épp ilyenkor van szükség előadói öntudatra, felvállalva a személyes interpretációt (tehát minél többet kiolvastva a kottából, netán: belehallva a szólamok szövevényébe). Talán semmiképp sem okozott volna maradandó zenei élményt a mű – így leginkább a megszólaltatás tényét őrizzük meg emlékezetünkben. Az nyilvánvalóan az egykori diákokat minősíti, hogy mit adnak – ajándékképp – mesterüknek.

Az ismeretlen után – ismert (sőt, talán túlon túl ismert) következett, Orff: Carmina burana című műve. E hatásos kompozíció gyakran esik áldozatul hatásvadász előadásnak, de van példa arra is, hogy az előadók „önjáró”-nak képzelik a művet, ami szinte önmagától hat. E Szküllá és Kharübdisz nem fenyegette a mostani produkciót. A Nemzeti Énekkar, a gödöllői Frederic Chopin Zeneiskola Gyermekkö-

rusa, valamint a szólisták (Albert Tamás, Massányi Viktor és Kertesi Ingrid) közreműködésével mindvégig figyelemmel követhetően csendült fel a mű. Gál Tamás egyszerre szította és tartotta féken az indulatokat. Az általa kínált tempó-kereteket változatos dinamikával töltötték ki az előadók, minden szegmens aktívan élt, megtalálva helyét-funkcióját a gyönyörködtető összhangzásban.

Mivel a hazai zenekarok közül több tartja repertoárján e népszerű alkotást, érdemes lenne valakinek elgondolkodni azon, hogy milyen formában lehetne megismertetni a mindenkori közönséget a szöveg (mű)fordításával. Nem találnám kockázatosnak akár a kétnyelvű szövegkönyv árusítását...

* * *

Példaadóan élt a Nemzeti hangversenyteremben való fellépés „kihasználásával” a **Duna Szimfonikus Zenekar**. Az a zenekar, amelynek otthona a BM Duna Palota sajátos akusztikájú, viszonylag kicsi színházterme, ezúttal olyan kompozíciókat adott elő, amelyek megszólaltatására ideális a nagy terem. Február 7-én vezető karmesterük, Deák András irányításával Bernstein Candide – nyitánya után Pálúr János közreműködésével Joseph Jongen orgonára és zenekarra komponált Symphonie concertantját szólaltatták meg, az est második részének műsorán pedig nyolc tétel szerepelt Ránki György operája, a Pomádé király új ruhája népszerű részleteit tartalmazó két szvitből.

A hallgató az első perctől az utolsóig azt érezte, hogy a zenekar örömmel játszik. Kedvüket lelték a muzsikások a Bernstein-nyitány minden részletében, később sajátos feladatot teljesítettek az orgonistával való együtt-játék folyamán. A jó érzés tovább fokozódott a második részben, amikor öröm volt körülnézni a teremben: önfeledt mosoly szépítette meg a legtöbb arcot – főként azokét, akik a részletek hallatán képesek voltak felidézni a meseoperát. A zenekari játékosok közül talán nem mindenki látta színpadon a megunthatatlan zenés mesét – de mindnyájukat lekötötte a karakterformálás, s általában a muzsikálás folyamata.

Mindhárom műben jutott többféle funkció a legtöbb hangszernek ill. hangszercsoportnak. A játékosok, a hangzás tanúsága alapján, mindig tisztában voltak saját szólamuk súlyával-jelentőségével. Az I.

hegedű szólam is hangulatosan kísért a többiek játékát, korántsem csupán arra várt, hogy ismét magához ragadja a dallamokat. A II. hegedű szólamban is remek erők vannak; az első pult játékosai remek vezetők. A vonósok közül külön említést érdemelnek a jó humorú bőgősök, akik még a technikailag egyszerű játszanivalóban is felfedezték a hatás-elemeket; a domináns-tonika ismétlődő funkcióváltásokat mindig az adott dallam funkciók kíséretében, folyamatba ágyazottan jelenítették meg. Az est folyamán minden hangszercsoportnak jutott olyan pillanat, amikor játékosai főszereplőnek érezték magukat. Ennek megfelelően játszottak - s ha néha valami esetlegesre sikerült, a lendület, a vitalitás hatására egykönnyen átsiklott fülünk a kevésbé sikerült mozzanatok felett.

Ehhez a lelkesedéshez természetesen elengedhetetlen a dirigens állandóan figyelő jelenléte; Deák András főként metrikusan tartotta kézben együttesét, de időről-időre adott aktuális utasításokat is, melyek a dinamikai árnyalást segítették.

Játszottak tehát a hangszeresek (akiket nem terhelt erőn felül a szólamuk), élvezték azt a hangzást, amit létrehoztak. Lehetővé tették, hogy a hallgató kikapcsolódjon, ha úgy tetszik: szórakozzon, s az őszinte-lelkes tetszésnyilvánítást követően pihentebbnek érezze magát, mint ahogy a koncertterembe érkezett. A hatás nem csak a ruhatárig tartott – aznap a 2-es villamos zsúfolt megállójában kevesen morgolódtak: a bujkáló félmosolyok, a csillogó tekintetek az élő zene ritkán-nehezen pótolható hatását tükrözték.

* * *

Körültekintően megválasztott műsort kínált február 8-i estjén a **Danubia Szimfonikus Zenekar**. II. szimfóniájának megszólaltatása szép ajándék volt Petrovics Emil számára, születésnapja (77.) előestjén. Ez volt a „ritkaság”, amire komolyan kellett készülniük, a „spanyol” második rész pedig a könnyebb gyönyörködtetést kínálta. Rimszkij-Korszakov Spanyol capriccióját követően fenomenális szólistát ismerhettünk meg Nemanja Radulovic személyében, akivel Sarasate művét, a Cigánydalokat adták elő, majd hatásos befejezésként Ravel Bolerója csendült fel, Héja Domonkos vezényletével.

Radulovic játékát hallva arra kellett gondolnom: ha Paganinit az ördög hege-

dűsének nevezték, vajon milyen epiteton ornans illenek a jugoszláviai születésű, huszonéves, csodálatos művészre. Par excellence muzsikus, par excellence hegedűs. Valamennyi gyakorló, foglalkozásszerű és hivatásos (elsősorban) vonós számára kötelezővé tenném Radulovic meghallgatását, lehetőleg koncerten. Mert nemcsak arról van szó, hogy mindent tud, amire a hangszer képes (gondoltuk volna korábban, hogy ilyen hatás érhető el egyetlen instrumentummal?! – az a magatartás (ha úgy tetszik: hozzáállás), amelyből nyilvánvalóan kiderül: számára ott-és-akkor csak az adott mű létezik, példaadó. Nem az alkotó és interpretáló művész munkamegosztásáról van szó, hanem a centrális lényegről (a Zenéről), melynek a mű megszólaltatása által lehet érvényt szerezni. Történik mindez már-már magától értetődő természetességgel, közvetlenséggel – a pódiumra lépő fiatal ember arcán várakozás tükröződik, kezdené már. Aztán játszik, a megunhatatlanság érzetével belefeledkezve a műbe (miközben állandó kontaktussal babonázza meg muzsikustársait), s a végén a közös élmény ajándéka feletti boldogságtól sugározva fogadja a tetszésnyilvánítást (ami számára annak visszajelzése, hogy értő közönségre talált).

Nem vitás: az együttműködést követően, e zenei vitamin-injekció hosszan lecsengő hatást válthat ki a zenekarnál. Ha valaki már-már tevékenységnek gondolta volna a zenekari játékot, munkaeszköznek hangszerét – gyorsan elfelejtheti e hétköznapi képzeteket, s visszakapja azt a lelkesedést, amely mintegy 14 évvel ezelőtt, a zenekar születésekor, számukra meghatározó jellegű volt.

Az egyik tanulság tehát személyes jellegű volt a zenekar számára – a másik is, legalábbis részben. Kizárólag kortárs-mű esetén fordulhat ugyanis elő, hogy a próbák során kapcsolatba kerülnek az előadók a zeneszerzővel, akinek megjegyzései által bepillantást kaphatnak az alkotóműhely titkaiba. Petrovics Emil szimfóniája remek választás volt: a nagylélegzetű ciklikus mű avatott megszólaltatásához olyan műhelymunkára van szükség, melynek haszna más művek esetében is kamatozhat. Itt mutathatunk rá érdemben a programválasztás kritériumaként szereplő kortárs (20. vagy 21. századi) magyar mű választásának indokoltságára. Gondoljunk csak bele! Az anyanyelv is állandó használatot igényel – választékos szó-

kincs megszerzéséhez olvasmányélményekre van szükség. Nincs másképp a zenei anyanyelv esetében sem; s kitől várhatnánk a zenei anyanyelv értő használatát, ha nem rangos, hivatásos előadóktól. Ehhez viszont épp azok a művek kínálnak lehetőséget, melyek zenei eszköztára: választékos. Petrovics szimfóniája megközelíthető az egyetemes zenetörténet korábbi korszakai felől; egyetemes zenei kifejezésmóddal fogalmazza hangokká azokat az érzéseket-hangulatokat, amelyeket hallgatóival megosztani kíván. A tételek faktúrája rétegezett, ráadásul az egyes szakaszok gyakran reflektív magatartást követelnek a hangszeresek csoportjaitól. A tételek mindegyike olyan zenei anyagból épül, amely szemantikailag értelmezhető és értelmezendő. Minél többet ért belőle a zenekar, annál könnyebb a hallgatóság dolga.

A mű fogadtatása: újabb adalék ahhoz, hogy a kortárs zene iránti tartózkodás (viszolygás, ellenérzés) kinél-kinél korábbi rossz tapasztalatok általánosításából adódó magatartásmód csupán (ami egyéni szinten sokkal könnyebben megváltoztatható, mint a szervezethez magasabb szintjein). Sajnos, megannyi tetszéssel fogadott egyes előadás hatására sem ébrednek rá tényleges felelősségükre mindazok a műsorok kialakításában munkálkodók, akik kényelmi (biztonsági) szempontból ódzkodnak attól, hogy lehetőséget kínáljanak a zenekedvelőknek hazai kompozíciók megismerésére.

Korántsem tyúk-vagy-tojás problematikáról van szó! Ha – és ez főként nagy apparátusra szánt művekre vonatkozik – a kompozíciók nem jutnak el a közönséghez, nincs módjuk a gyakorlatban vizsgálni, tehát tetszhalálra ítéltettek. Vagy annál többre (s nemcsak azért, mert gyűlik a restanciánk), hiszen a zenész-társadalomba sem jutnak el, tehát a felnövekvő zeneszerző-generáció tagjai nélkülözik azt a zeneirodalmat, melynek (hazai, magyar) szókincséből, kifejezésmódjából választhatnának, saját útjukat jelölve ki. (A legtöbbet ilyen szempontból a hangfelvétel-készítésnek köszönhetjük, ám az – érthetően – főként szólisztikus és kamaraművekre koncentrál.)

A szórványos kísérletek mindegyike értékes adalék. Tényleges hasznuk akkor lesz észlelhető, ha legalább a pozitív visszhangot kiváltott művek repertoár(ok) részévé válnak.

Remélhetőleg ráébred e felelősségére Héja Domonkos és remek zenekara, s hírnevet-nevüket a magyar művek terjesztőiként is öregbítik. Alkalmasak és méltóak erre (csakúgy, mint azok a művek, amelyek méltatlanul hallhatatlannak). Ezzel nem missziót teljesítenének: lépéseket tennének egy „normálisan” működő, elfogultságoktól mentes zenei élet utópisztikus távlatokba tűnt képe irányába.

* * *

A február 13-i estet Medveczky Ádám vezényletével a **Győri Filharmonikus Zenekar** adta. Programválasztási ötletük az „aktualizálás” volt; farsang lévén Berlioz Római karnevál – nyitányát, Weiner humoreszkjét, a Farsangot tűzték műsorra, majd Richard Strauss: A rózsalovag című operájából következett a keringő, utána pedig Hacsaturján szvitjét, az Álarcosbált adták elő. A műsor második felét csak körvonalazták, ifj. Johann Strauss keringőit és polkáit ígérve. (Pontosításra később sem került sor, ki-ki annyi tételt tudott megnevezni, amennyit felismert, egyébként pedig mintegy háttérzeneként szólt az előtérben - a színpadon - megannyi ismerős dallam. A denevér – nyitánytól a Kék Duna keringőig sorjázta az örökzöldek, s természetesen jutott ráadás is. Már csak a hatás kedvéért is, melyet fokozott a közönség ellenállhatatlan aktivitása, a tutti-szakaszok dinamikai erősítése egyenletes vastappsal.)

A kínálat alapján akár üdítő estét is tölthetünk volna a koncertteremben – de erről koránt sem beszélhetünk. Az első részben kioltották egymás hatását a művek. Berlioz nyitánya legfeljebb csak hangos volt, korántsem hatásos. És ha ott nem értékelték a színorgiát, Weiner humoreszkje sem kaphatott fogékony előadókat (és hallgatóságot). Másfajta hangulatvilágot kellett volna ébreszteni a keringőnek (az operának e pregnáns részlete még az olyan hallgatót is megragadhatja, aki nem ismerte korábban az operát), s az elhangzottakhoz további színeket és tónusokat adhatott volna hozzá Hacsaturján szvitje. A szünet után a táncok forgatagát bódító légkörét vártuk – hiába.

Nehéz konkretizálni azt a hiányérzetet, amelyet az est egésze keltett. Vagy talán mégsem? Könnyű, ha számon kérhető az előadókon a lelkesedés (ügszeretet) és a felelősségteljes elkötelezettség. Nem nél-

külözhető ez a magatartás, alapesztus akkor sem, ha viszonylag könnyed hangvételű, vagy legalábbis, tragikus mélységektől, lehengerlő súlyoktól mentes zenét játszanak. Miként a pasztellkép festése is fejlett színérzékeltételez, a drámai kontrasztokat nélkülöző tételek sem sorjázhathatnak „egy kaptafára” (még a kerिंगők-polkák sem!). A zeneművek lehetnek habkönnyűek, előadásuk azonban nem lehet elnagyolt. (Könnyű-törékeny tárgyat tartani más feladat, mint nehéz súlyt; az előbbi esetben külön kell vigyázni arra, hogy – épp a biztonságos tartás által – ne roppanjon össze!) Aprólékos kidolgozásnak köszönhetően jelenhettek volna meg kvázi sokdimenziós hangképek; helyettük hallottunk sok-sok hangot, különböző dinamikával (melyek skálája vitathatatlanul széles volt).

A hallgatóság létszáma nagyjából a debreceniek közönségével egyezett meg; s ha telt házról korántsem beszélhetünk, mégis, a telt földszint is megérdemelte volna a nívós produkciót. Mert az így is kihallatszott: „több van” az előadókban...

Minden valamiféle „mintha...” érzetet keltett, semmi sem volt „igazi”. A hullámokra kellett gondolnom, melyeknek olyan a természetük, hogy „kioltják” egymást. Tanulságos lenne, ha utólag visszanezézhetné játékát a zenekar. Egy-egy szólamon belül elképesztő különbségek tűnnek szemünkbe (nemcsak az, hogy a játékosok más-más mértékben foglalkoznak az adott műegésszel; van, aki próbálja behelyezni szólamát a folyamatosan megszülető hangzásba, míg mások szinte csak hozzátapasztják az általuk megszólaltatott hangokat ahhoz a hangzástömbhöz, amelyet ezúttal a kompozíció jelent. A rétegezett hangzást a karmesteren is számon kell kérni, hiszen az kevés, ha ő időről-időre csupán a felcsendülő dallamoknak örül: a melódiák megfelelő környezetbe ágyazódva tudnak hatni. Elismerés illeti a csellistákat, amiért magukra hagyottságukban is próbáltak aktivizálódni, a kísérrészolamok megformálásával. Mert alig lehet elképzelni rosszabbat, mint indifferensen sorjázó funkciós basszusokat...(a legszebb pillanatokat a szólócsellistának köszönhetjük).

Minden esetlegesnek tűnt, szinte még az arányos-kiegyenlített szakaszok (formarészek) is. A fúvósok, mint akik gyakran játszanak szólisztikus „állásokat”, kis léptékben megformálták dallamaikat, motívumaikat, az ütősök pontosan, bár gyak-

ran a folyamatok iránt érzéketlenül léptek be, a hegedűsöknél a láthatóan kevésbé egységes játékmód egyértelműen indokolja a hangzás iránti közömbösséget, s kétségkívül összefügg a személyes jelenlét, az intenzitás hiányával a felszínes-felületes hangképzés. Mintha arra lennének berendezkedve, hogy akármilyen sokáig bírják a játékot...

Az ilyen előadás nem kíván egész embert – se az előadóktól, se a hallgatóktól. „Félgőzzel” előadott műsoruk háttérzeneként szolgált, amire akár oda is lehet figyelni... Aki hozzászólt ahhoz, hogy akusztikus kulissza vegye körül, annak az élőzene ténye is többletet jelentett – aki viszont a kompozíciókra volt kíváncsi, az elégedetlenül távozott.

* * *

Másnap, február 14-én a **Miskolci Szimfonikus Zenekart** köszönthettük. Kovács László ezúttal is zongora mellől irányította együttesét Addinsell Varsói koncertjében. Előtte Weiner Szerenádja a „bemelegítésnek” esett áldozatul, utána Barber: Toccata festiva című kompozíciója csendült fel, Fassang László orgonaművész közreműködésével. A műsor második része bizonyult „telitalálat” választásnak, Sztravinszkij: Petruskája. Ismert-kedvelt kompozíció, koncertteremben időről-időre hallható – azok közül való, amiket bármikor szívesen hallgatunk, s főképp: bármikor élünk végig újra. Szerencsére, ezúttal ilyen élménynek lehettünk részesei. E produkció kapcsán mérhettük fel karmester és zenekar együttműködését. Kovács László kétségkívül behatóan ismeri a művet, s (a csaknem negyedszázados együttes munka folyamán) összeforrott zenekarával is. Itt mutatkozott meg e kettős ismeret haszna: a mű iránti elkötelezettség abban, hogy nem tett engedményeket a „biztonsági megoldás” érdekében, tehát nem adta fel a tempó-elképzeléseit (amelyek a kompozíció ismeretén alapulnak), ugyanakkor tekintetbe vette a teljesítőképesség tényleges határait. Nem hajszolta a zenészeket, játszhatatlan tempó-keretek közé kényszerítve őket, de jó érzékkel megtalálta azokat a szélső értékeket, ahol maximális teljesítményt tudnak nyújtani. Bizonyára sikerélmény a játékosoknak, ha nemes kihívásnak tehetnek eleget – tehát, amikor ténylegesen meg kell dolgozni (a szó legnemesebb értelmében) minden

egy újra-játszáskor az elképzelt-kívánt hangzásért. És, amikor hallhatják igyekezetük eredményét. Az ilyesfajta jelenidejű muzsikálás egyértelműen örömforrás a hallgatónak – akiben fel sem merül a gondolat, hogy más koncertélményeihez, netán hangfelvételekhez hasonlítsa az élőzenei élményt. Ez az „itt-és-most” adja a koncertek semmi mással nem pótolható egyszerűségét – és ez hiányzik, amikor az előadók közönyös játékkal kivonják magukat a zene hatása alól, szolgáltatással degradálva tevékenységüket.

Ami a teljesítmény-skála másik végpontjára került, az Weiner műve. Úgy tűnik, a Magyar Szimfonikus Körkép keretében több zenekar szándékozik Weiner-darabbal „letudni” a műsorösszeállítás kritériumaként a 20. századi magyar kompozíciót. A második év tapasztalatai során úgy tűnik: napjainkban a Weiner-művek speciális problematikáját az adja, hogy a különböző együttesek (és dirigenseik) képtelenek rátalálni arra az ideális távolságra, melyből egyértelműen és plasztikusan észlelhető a szerző hangszerelési remeklése. A játszanivaló (technikailag) gyakran könnyűnek-probléma-mentesnek tűnhet, a hangzási arányok finomítására pedig vagy idő vagy affinitás nem jut. Weiner-művet akkor illenék műsorra tűzni, ha az interpretátoroknak közlendőjük van a hangok értő olvasata által, hogy hangzó valósággá válják az, amiről megbízható írott források tudósítanak: Weiner hangszerelő zsenialitása. Nem könnyű feladat ez, hiszen érzékeny differenciálásra lenne szükség, s a gyakran egyszerű zenei szókinccs ízére való rátalálásra. Ennek hiányában elmarad a reveláció – akkor pedig nem sok haszna van annak, ha megbolygatjuk a feledés por-rétegét a kottákon.

* * *

A Magyar Szimfonikus Körkép sorozat keretében idén egyetlen est műsorán szerepelt kizárólag magyar zene. Február 18-án a **Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara** Bartók Táncszvitjét, Dubrovay Lászlótól a magyar népi hangszerekre és zenekarra szánt Versenyművet és Kodálytól a Felszállott a pávát tűzte műsorra, Ligeti András vezényletével. A programfüzetben az est „A népzene hatása a klasszikus zenére” címet viselte, a műsor-közlő a „Klasszikus és folk” mottót említette. A népi hangszerek nemcsak a ver-

senyműben jutottak szerephez (Juhász Zoltán – tilinkó, erdélyi fuvola, Havasréti Pál – tekerőlant, Lányi György – dudu, doromb, Szeverényi Ilona – cimbalom), hanem Kodály műve előtt Sebestyén Márta és a Muzsikás Együttes jó félórán keresztül a „páva-dallamcsalád” többé-kevésbé közeli rokonságban lévő dallamaival villantotta fel azt a gazdag zenei környezetet, melyből a Kodály jóvoltából a műzenében polgárjogot nyert páva-dallam is származik. E koncert súlyát-jelentőségét az is növeli, hogy a felvételét számos európai rádió fogja sugározni. Így érthető a kicsit túldimenzionált hosszúság (a zenekari játékosok számára hosszúra nyúlt szünettel/várakozással), s öröm, hogy a nemzetközileg ismert/elismert két remekmű társaságába olyan kortárs kompozíció került, amely 1999 óta bizonyítja a népzene műzenébe ágyazásának mindmáig járható útját. Dubrovay jól proporcionált tételeket sorjázta egymás után, melyekben a népi hangszerek szólisztikus szerepeltetése nemcsak (sőt, nem is elsősorban) a zenekari hangzást gazdagítja, hanem többdimenzióssá „borzolta” a hangképet, a szokatlan hangszínek kiszámíthatatlan egymásra-következésével tartva ébren a figyelmet. Ráadásul, a mű élő előadása esetében a látvány is fokozza a hatást. Szerencsére a hagyományos zenekari hangszerek és a népi hangszerek „szembeállításának” nincs eszmei üzenete; nem kerülnek sem konfliktus-helyzetbe, sem pedig nem készítenek választásra a hallgatót. A népi hangszerek szerepeltetése szólisztikus, jellegzetes tónusuk sajátos couleur locale-t varázsol a színpadra. Dubrovay e műve azok közé a kortárs kompozíciók közé tartozik, amelyek a legkisebb ellenállást sem váltják ki a mindenkori közönségből: nincs mit „nem érteni”, megtervezett hatása félreérthetetlen.

Bartók és Kodály műve, nyilvánvalóan, másfajta hallgatói érdeklődésre tarthat igényt. Mindkettő viszonylag ismertnek számít – sajnos, a megszólaltatásukra vállalkozók körében is; így a megérdemelt-nél kisebb lelkesedés jut nekik. Ez sem egyszerű kérdés: hivatásos együttesen számon kérni az elhivatottságot. (Ezúttal olyan zenekaron, amelyet gyakran a felvételt jelző piros lámpa készítenek kontrollált-perfekt játékra.) Pedig nem lenne szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy mindig lehetnek olyanok a közönség soraiban, akik először találkoznak az adott művel (vagy hangversenyteremben elő-

ször), s épp ezért e találkozás számukra meghatározó lehet. A Táncsvit remekmű-voltát mintha evidenciának tartották volna, keveselltem a játék-öröm átütőerejét. Pedig Ligeti András (a tőle megszokott módon) nagyon tudja fejből a partitúrát, biztos kézzel irányítja az együttest – de ő is megelégszik a már-már szertartásos előadással. Fokozott mértékben érvényesült ez Kodály műve esetében, ahol felfénylött ugyan a „finale” – de nem az előzmények folyamatát megkoronázandó, ám erősen érződött: nyilvánvalóan megfáradt mindenki (a publikum is).

* * *

A Magyar Szimfonikus Körkép záró estje (február 25.) korántsem csupán helyzete/funkciója okán érdemel másfajta megközelítést, kritikai helyett tudósító-beszámoló jellegűt. Az **Alba Regia Szimfonikus Zenekar** fellépési lehetőségét ugyanis Drahos Béla egészen sajátos módon aknáztta ki. Szép ötlet, sejtetve a rendezvénysorozat rangját-értékét, Beethoven IX. szimfóniájával megkoronázni (tehát, a záró-gesztus az Örömóda), s főképp az, hogyha teltházban nagyteremben csendül fel az emblemikus mű, kis túlzással: ezrek ajkán. A koncert szinte hagyományosan indult: nyitány, versenymű – majd a szünet után következett az „erőpróba”. (Vivalditól kölcsönözve, „a harmónia és találékonyosság erőpróbája”). A székesfehérvári muzsikuskok soraiban (néha szólamvezető poszton is) budapesti zenekarok ismert tagjait ismerhettük fel. Az is egyfajta iskola (iskolázás), ha a kevésbé tapasztalt hangszeres a rutinos kollégától lesheti el a zenekari játék fortélyait (e gondolat jegyében születtek például a közelmúltban azok a Fischer Ádám vezényelte koncertek is, melyeken egy rádiózenekari tag és egy zeneakadémista ült egy-egy pultnál). Ezúttal a feladat nagyságrendje is indokoltá tette a szokatlanul nagylétszámú vendégmuzsikusközreműködését.

Petrovics Emil Vörösmarty-nyitánya az együttes felkérésére készült 1993-ban, s öröndetes, hogy nem maradt alkalmi darab a zenekar számára, hanem – mint rangos kompozíciót, mint „saját” művet – megfelelő alkalmakkor ismételtén műsorra tűzük, ezzel biztosítva hangzó életét. Mozart D-dúr fuvolaversenyében (K. 314) Drahos szólistaként irányította a stílszerűen csökkentett létszámú előadógárdát, s

a megunhatatlanul szép fuvolahangnak hála, csökkent a hallgatói kritikai érzék. Azt azért nehéz megérteni, a magától-értetődő formálás, a plasztikus tagolás és építkezés valamennyi tételen belül, vajon miért nem elégséges ahhoz, hogy adott pillanatban a fúvosok tempóban lépjenek be a játsszanak. Drahos 1999. óta vezeti a zenekart, ennyi idő alatt hozzá kellett és lehetett szokni ahhoz a magas színvonalú zeneiséghez, mellyel bármely kompozícióhoz nyúl – s épp ezért felelősséggel tartozna valamennyi, az irányításával akár csak ritkán fellépő hangszeres is, hogy együtt-munkálkodjék (vele és muzsikustársaival) az elérhető legjobb előadás megvalósításán. De félre a kritikával – gyönyörű Bach-tétel következett ráadás-ként!

Ami egyedivé avatta az estet, nyilvánvalóan a Beethoven-szimfónia, ünnepet jelentve nemcsak Székesfehérvár, hanem környéke, az egész régió dalosainak. A koncertsorozat programfüzetének adatait pontosító szórólap tanúsága szerint négy kórus működött közre, az Alba Regia Vegyeskar, a Dunaújvárosi Vegyeskar, a Primavera Kórus és a Veszprémi Vegyeskar. Énekesei különböző korúak, eltérő képzettségű (és erejű) hanggal rendelkeznek – ám vélhetően valamennyiük számára rangos esemény jelentett a monumentális alkotás megszólaltatásában való részvétel. (Akkor is, ha az összehatásban kinek-kinek minimális szerep és érdem jutott.) A gyakran ínséges körülmények között, pusztán a kóruséneklés szeretete által inspirált öregek és fiatalok életreszóló élményét az is fokozhatta, hogy – profi együttestől szokatlan módon – végigülték, tehát végighallgatták az egész művet. Az egyesített kórus létszámát tekintve, akár kevesellhetnénk is hangzásuk intenzitását – ámde itt és most nem valamiféle perfekció volt a cél! Épp ezért öröndetes, hogy a szólista-szólamokat – az egy rangos kvalitású Wiedemann Bernadett kivételével – olyan művészekre bízták, akiknek hasonlóképp nincs „rutinjuk” e mű előadásában. Szólt a szeretet-himnusz, és a schilleri-beethoveni „üzenet” eljutott a közönséghez, melynek soraiban bizonyára szép számmal akadtak olyanok, akik most hallották először „élőben” a IX-et. Örömmujongás, lelkes fogadtatás bizonyítja, hogy hatott a mű, érdemes volt ezt a feladatot „bevállalni”.

Fittler Katalin